

Budapest, 1942. július 12., vasárnap

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:
 Egy hónapra ..... 3.20 pengő
 Negyedévre ..... 9.30 pengő
 Egész évre ..... 37.20 pengő

Egyes szám ára Budapesten vidéken és a pályaudvarokon hétköznap ..... 12 fillér
 Vasárnap ..... 24 fillér

Megjelenik vasárnap és ünnepnap utáni napok kivételével minden nap.

UJSÁG

XVIII. évfolyam, 156. szám

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
 Aradi-utca 8.

TELEFON:
 *120-757, 120-756, 120-755, 120-754.
 Budapest 62. postafiók 282.

FIÓKKIADÓHIVATAL:
 KÖLCSÖNKÖNYVTÁB (Telefon: 180-674)
 UJSÁG UTAZÁSI IRODÁJA
 V. kerület, Gróf Tisza István-utca 6. szám.
 Telefon: 181-004 és 180-674.

SZABADELVŰ NAPILAP

FŐSZERKESZTŐ: MAKAY-PETROVICS GYÖRGY dr.

NAGY-BUDAPEST

Irta Borbíró Ferenc

Kassa sz. kir. város nyug. polgármestere

Szendy polgármesternek tanulmánya most hagyta el a főváros nyomdáját. Hatalmas, bőséges mellékletei nélkül is közel háromszázoldalgos munka. *Külső megjelenésében, belső tartalmában is méltó a szerzőhöz s a tárgyhoz, amely fontosságánál és érdekességénél fogva valóban általános érdeklődésre tarthat számot.* Külön értéke a munkának az óvatosság a tények megállapításában, a nagy mértéktartás az adatok értékelésében, a szerénység a kivánalmak felállításában, a halkszavuság, amellyel súlyos dolgokat is éleltől mindig letompítva mond el s a méltóságteljes tartózkodás attól, hogy ígéretsekkel csábítsa az érdekeltet Nagy-Budapest híveinek táborába.

Igy csak az írhat, aki nagyon át van hatva a maga igazától, aki feltételezi, hogy tanulmányát mindenki egyetemes magyar szemszögből fogja bíráltni és tudja, hogy így a vélemények szükségképp javaslata mellé fognak szegődni.

Ez a minden részében gondos munka 12 részre tagozódik. A bevezető Általános Rész után 10 fejezet az átszatolás főbb kérdéseit külön-külön tárgyalja. Befejezőül a Közigazgatástudományi Intézet idevágó emlékiratát nyújtja.

Az Általános Rész röviden ismerteti több világváros kialakulásának történetét, Budapest fejlődési adatait, Nagy-Budapest közigazgatási elgondolásait s a végén a felmerülő igazgatási és üzemi feladatok munkatervét adja.

A Különös Rész a munkatervnek bő, de az aprólékos részletekben soha el nem merülő taglalása 10 fejezetben: az igazgatási, a közegészségügyi, a közlekedésügyi, a közoktatási, a városrendezési, a közoktatási, a társadalompolitikai, a közüzemek, a pénzügyi részre s végül a közszolgálati alkalmazottakra kiterjedő csoportosításban. A tartalomnak már ez a dióhéjnyi ismertetése is érzékelteti, hogy rendszeres, a kérdés egészét átfogó munkával állunk szemben, amely valóban megérdemli széles köröknek figyelmét. Inkább csak izelítől foglalkozunk egyes részleteivel. Nem mintha velük pótolhatnók a munka elolvasását; hanem inkább csak azért, hogy ehhez a kedvet felkeltsük.

A Bevezető idézi Egyed professzor megállapítását: „Nagy-Budapest nem reménység, nem is közigazgatási fogás, amely a főváros lakosságát másfél millió mesterségesen szaporítja, hanem ellenkezőleg, az élet

már meglevő — alkotása, amelyet azonban a közigazgatás egyelőre nem ismer el.” Hamarosan rájövünk, hogy ez a találgató megállapítás nincsen túlzás nélkül. Az igazság az, hogy a közigazgatás több ága tudomást vett már Nagy-Budapestről. Talán legteljesebben a m. kir. posta, amikor Budapestet kiterjedt környékével együtt egységes távbeszélő hálózatba foglalta. Nagy-Budapest keretében működik már a Közmunkák Tanácsa is. Sőt maga a belügyi igazgatás is elismerte Nagy-Budapest létét, amikor a budapesti főkapitányság illetékességét messze a főváros határán túlra kiterjesztette. Csak az önkormányzati igazgatás nem simult még hozzá az életnek ehhez a fejlődéséhez. Pestnek Budával és Óbudával való egyesítése óta komoly há-

tárkiigazítás nem történt. Amint kiderül, alighanem csak a fő-

város régi mulasztásából, szűkeblűségéből. Pest vármegye a miniszterelnökhöz intézett 1901. évi jelentésében panaszkodva hiányolta a főváros környékének — akkor négy városnak — öt községnek, illetve telepnek — Budapesthez való átszatolását. De igazolódott *Harrer* Ferenc nevezetes megállapításának első részlete. Egyik, háborúelőtti tanulmányában írta: „A városiasulás első időszakában a községek keresik a várossal való kapcsolatot, de erre a város részéről a hajlandóság nincs meg.” Nagyon kívánatos volna, hogy ma már ne igazolódna megállapításának második része: „Mikor aztán a városra nézve válik fontos érdekűvé a bekapcsolódás, akkor meg a községek idegenkednek tőle.”

A Bevezető rámutat arra, hogy a nagyvárosok szervezeti helyes elrendezése a falaik között élő

tömegek színvonalát mindenütt jelentősen emelte s ezzel a nemzeti vagyont és erőt is gyarapította. Megnagyobbodott országunk se mulaszthatja el a pillanatot, amikor bevált irányu intézkedéssel a nemzeti erők hatalmas gyarapodását, azok eredményesebb érvényesülését mi is szolgálhatjuk.

Önként vetődik fel a kérdés: alkalmas-e erre a mai idő? Nem kell-e most a nemzet minden figyelmének sorsdöntő háborunkra irányulnia? Ki tagadhatná ezt s mégis magunk is tudunk ervet felsorakoztatni a gyors megvalósítás mellé. A tanulmány történelmi részéből tudjuk, hogy a világvárosok közigazgatási megszervezését sehol sem tárgyalások, egyezkedések hozták létre, hanem mindig hatalmi szó valósította meg. *Ma a civil közigazgatásban is mindjobban tért foglal a „katonás”*

intézkedés: a jónak, helyesnek ítéltnek gyors megvalósítása, késedelemenélküli végrehajtása. Aki végigolvassa a tanulmányt, sok helyütt fog találni hatékony indítékot erre a gyors, katonás cselekvésre.

Hogy a mai Budapest és jó messze nyúló környéke már régebbi idő óta szoros gazdasági egység, az senki előtt sem lehet kétséges. De vitás lehet — és a szakirodalomban vitáznak is felette —, hogy ennek a gazdaságilag egységes területnek egységes igazgatása kinek a kezébe kerüljön? A javaslat határozott állást foglal el emellett, hogy az annyira kívánatos egységes vezetés jól csak a fővárosba olvasztással oldható meg. Ez az álláspont helytálló. Az idegen példák is ezt az álláspontot igazolják. A főváros oly nagy szellemi és anyagi erőt képvisel, hogy semmi más megoldás nem lehet gyümölcsözőbb, mint az ő kezébe tenni a legeredményesebben csak általa megoldható feladatot.

A megoldásnak Szendy jól itéli meg két, legfőbb nehézséget. A pénzügyi a tanulmány behatóan tárgyalja. *A politikai-val azonban nem foglalkozik, „nehogy vele fokozza az elindulás nehézségét.”* De ezzel nem lesznek kisebb a nehézségek. A politikai résszel ez a cikk sem kíván foglalkozni. De talán hasznos lesz, ha két szempontra mégis röviden rávilágít. Ha igaz az — mint ahogy igaz —, hogy Nagy-Budapest közigazgatásának helyes megoldása emelni fogja lakosságának szintjét és értékgyarapodását eredményezné a nemzetnek is, akkor a *mielőbbi megvalósítás nemzetpolitikai oldalról egyenesen kívánatos; nemcsak korszerű, de időszzerű is.* Pártpolitikai szempontból pedig bizonynyal csak előnyös, mert jobb, eredményesebb közigazgatást teremteni pártpolitikának is a legjobban.

A pénzügyi hatás megítélhese érdekében Szendy előbb külön fejezetekben ismerteti az átszatolásnál felmerülő főbb kérdéseket.

Nagy-Budapest határául azt a területet javasolja, amelyet a belügyminiszter a Fővárosi Közmunkák Tanácsa számára első ízben megállapított. Ez hat városnak — Ujpest, Rákospalota, Kispest, Pestszentlőrinc, Pesterzsébet és Budafoknak —, valamint 18 községnek — Pest-ujhely, Rákosszentmihály, Sasnalom, Mátyásföld, Ginkota, Rákoskeresztúr, Rákosliget, Rákoshegy, Rákoscaba, Vecsés, Pestszentimre, Soroksár, Csepel, Albertfalva, Budatétény, Nagy-

A honvédevezérkar főnökének 10. számú hadijelentése

A Magyar Távirati Iroda jelenti:
 A honvédevezérkar főnöke közli:
 10. számú hadijelentés.

A magyar hadsereg — sávjának teljes szélességében — élseregtesteivel felzárkózott Voronezstől délre a Donra.

Az arcvonal mögötti partizán-bandák megsemmisítéséért harcoló „megszálló csoport”-nak vesztesége működése kezdetétől, 1941 december 1-től június végéig: hősi halott: 26 tiszt, 516 legénység; eltűnt: 4 tiszt, 112 legénység; sebesült: 58 tiszt, 965 legénység; fagyásérült: 4 tiszt, 119 legénység.

A magyar hadijelentéssel kapcsolatos magyarázat

A honvédevezérkar főnökének ma kiadott X. számú hadijelentésével kapcsolatosan mértékadó katonai körökből még az alábbiakat közölték a Magyar Távirati Irodával:

Az Ukrajnában harcoló honvéd erők sikereiről, valamint arról, hogy azok július 7-én elérték a Don-folyót, a magyar közvélemény Weichs báró vezéreztetésnek a Kormányzó Urhoz intézett távirati jelentéséből és a hozzáfűzött összefoglalóból értesült.

A honvéd hadseregnek akkor természetesen még csak a gyors-érel jutottak el a folyóig, míg a mai hivatalos jelentés már arról számol be, hogy a hadsereg élseregteste is elérték és megszállották a Don jobbpartját, arcvonalunk egész szélességében.

Ezzel a ténnyel a régi állásoktól a Don-folyóig terjedő hadművelet a magyar seregtestek arcvonalán teljes sikerrel le is zárultak és a hadjárat új hadműveleti szakaszba lép. Az eddig lefolyt harcok során ejtett foglyok és a zsákmányolt harcizszközök, valamint hadianyag számbavétele még tart.

Érdekes összehasonlításokra ad alkalmat a mai hadijelentés a régi világháború és a mostani háború veszteségeinek aránya tekintetében.

A jelentés közli az elmúlt hét hónap alatt az orvlövészekkel szemben vívott harcokban szenvedett összes magyar veszteségeket. Ezeknek a számoknak az általánosan ismert első világháborús átlag-veszteségekkel való egybevetése öröndetesen bizonyítja, hogy — a mai hatalmasan megnövekedett tüzerőviszonyok ellenére is — veszteségeink meglepően alacsonyak. Bár a jelentésben ismertetett veszteségek az orvlövészekkel szemben vívott harcokból erednek, ezek mégis helyes alapul szolgálhatnak a régi világháború téli harcával való összehasonlítás-hoz, hiszen, mint ismeretes, az orvlövész-harcokban is mindkét fél éppen úgy használt korszerű, nehéz fegyve-

reket, mintha mindkét oldalon rendes sor-hadialakulatok állottak volna egymással szemben. Sőt a baracknak ez a módja voltát éppen téli mozgóháború-jellegű volt, ellenében az első világháború téli lövészárk-harcaival.

A mostani világháború eddig lezárult többféle tapasztalati alapján általában megállapítható, hogy ennek egyik legmeglepőbb ténye a régi háborúhoz képest: a tengelyhadseregek oldalán mutatkozó rendkívül alacsony „véres veszteség”-arány.

A harmincas években Európaszerte napvilágot látott katonai szakcikkek a haditechnika és a tüzerő roppant ütemű fejlődésének ismeretében — egyöntetűen azt a nézetet hangoztatják, hogy a jövőbeni korszerű háborúja régebben elképzelhetetlen méretű áldozatokat követel majd véres veszteségekben.

Ezeket az elméleti megállapításokat a gyakorlati tapasztalatok öröndetesen megcáfolták. Azok az egykorú tüzharcosok, akik a régi világháborút végigharcolták, meglepetéssel állapíthatják meg, hogy a mai véres veszteségek ugyyszólván eltörpülnek a régi nagy harcok veszteségeihez képest s így például a tavalyi nyári és őszi hadjárat összes magyar veszteségei jóformán csak annyit tettek ki, mint amennyit a múlt háborúban egy-egy gyalogezred talán napok vagy éppen órák alatt veszített némely nagyobb ütközetben.

Megállapítható tehát, hogy a mai hadviselés fő jellemvonása korszerűen kiképzett, jól vezetett és mozgékony szervezett haderők mértékese esetében: a fogolyszámok és hadizsákmány mennyiségek rendkívül nagysága mellett a véres veszteségek meglepően alacsony színvonalára.

E tapasztalati tény magyarázata: a hadműveletek lefolyásának példátlan gyorsasága, az egymást követő mozdulatok rendkívül fürgé váltakozása és főként a terepkihasználásnak a régi világháború viszonyával össze sem hasonlítható fejlettsége. Mindezek természetesen a minél alaposabb korszerű kiképzés következményei.

A kiképzés színvonalának különbségéből ered ennél-fogva az a jelenség, hogy a szovjet csapatok veszteségei még az előbb említett korszerű — tehát kevesebb véres veszteséggel járó — hadviselés mellett is jóval magasabbak, mint a szövetségeseké. Ezeknek kiképzése minden eddigi tényezőből megállapíthatóan magasán felelte áll a szovjet tömegek kiképzésének.

Ugyancsak öröndetes részlete a mai hivatalos jelentésnek az a szám, amely a fagyásból eredő veszteségeink mértékét tárja fel. Ismervé az elmúlt tél páratlan kegyetlenségét, amely a nagy orosz térségeken még sokkal szigorubb volt, mint másutt, bizonyos, hogy mindenki sokkal több fagyásos sérülés bekövetkezésére számított. Annál nagyobb meglepődés töltheti el a magyar közvéleményt afelett, hogy ez a szám is egészen minimális volt, ami hangsúlyosan bizonyítja a honvédség vezetőinek körültekintő gondosságát, rátermettségét és felszerelésünk jószágát.

FERENC JÓZSEF KESERŐVIZ

tétény, Pesthidegkut és Békás megyernek — becsatolását jelentené. Ezt a területet Szendy csak Budakeszi községgel, Nagylovácsbóli Remetekertváros, Tisza István-liget és Julianna-majossal, Solymár községből Budapest erdőterületével és végül a szentendrei sziget déli csucsával növelné, ahol a Víz-művek telepei épültek. Ez 22 községgel kisebb a Közmunkák Tanácsának mai megnagyobbított területénél.

Szendy nyomós érvekkel okolja meg javaslatának mérését. Csak azokra a területekre gondolja a főváros határát kiértesíteni, amelyek már városias jellegűek, vagy amelyek még falusias jellegűek ugyan, de közelségük révén a várossal szoros életközösségekben élnek. Ettől az elvi állásponttól csak két esetben hajlik el: Solymár községnél a főváros tulajdonában lévő erdőterületek érdekében s a szentendrei sziget déli részén a Víz-művek telepei miatt. Ezek a kivételek megokoltak. De akkor fontolóra kellett venni még Szigetmiklósnak azt a területét is, ahova a megnagyobbított városnak déli, főszivattyutelepe kerülne.

Szendy javaslatának kialakításánál a Közigazgatástudományi Intézet emlékiratát vette alapul. Ez viszont elsősorban az intézet által összeállított „műszaki városkép“-re támaszkodik. Hasznosnak látszanék ennek az igen értékes vizsgálódásnak *Prinz Gyula* professzor téttele szerinti kiegészítése: *az a terület, amely gazdasági egység, kell, hogy közigazgatási egység is legyen!* Érzésem szerint ez a vizsgálódás aligha változtatna a javaslaton, de annak hasznára lehetne azzal, hogy helytállóságát újabb érvekkel támogatná.

Nemzetközi téren egyik leg-erősebb érünk, hogy a Kárpátok medencéje olyan egység, amely helyesen érvényesülni csak egy vezetés alatt képes. Hogyan kívánhatjuk, hogy ezt az igazságot idegenek a mi javunkra maradék nélkül elismerjék, ha annak a magunk portáján magunk nem adunk helyt?!

Szendy úgy képzeli Nagy-Budapest közigazgatási elrendezését, hogy a kerületi előljárási jogok számát XIV-ről XVIII-ra emelné. De mert az előljárási jogok a méltányos igényeket még ebben a felemelt létszámban sem elégíthetnék ki, még nyolc előljárási kirendeltséget is állítana fel.

A központi ügyek zavartalan ellátását pedig úgy látja biztosíthatónak, hogy az átsatolási törvényben mód adatnék arra, hogy polgármesteri átruházott hatáskörben az előljárási jogok is, sőt azok helyettesei, a kirendeltségek vezetői is eljárhatnának. Kérdés, hogy a főváros szervezetében a központi igazgatás jobb szolgálata ezzel biztosítható-e? A mai szervezetben a hatáskör-átruházás, a polgármester nevében való eljárásra szóló felhatalmazás tisztán bizalmi kérdés. A polgármester az ő teendőiből az egyes tanácsnokokra annyit bízhat, amennyit közvetlen felelőssége tudatában az ügyek jobb ellátása érdekében átruházandónak ítél. A megbízást tehát lehet változtatni, szűkíteni, még vissza is vonni. A közönség mindebből csak annyit vehet észre, hogy valamely ügye a városházán nem ebben, hanem

egy másik szobában intéződik el. De ugyanezt tenni a kerületi előljárási jogoknál aligha lehet anélkül, hogy az ügyek ellátásában ne legyen zavar s a zavart a közönség károsan ne érezze. Vagy az lesz tehát a valószínű eredmény, hogy a polgármesternek megbízása nem lehet személynek szóló, személy szerint változtatható, hanem állandó, magával az állással jár. Ez esetben a megbízás bizalmi jellege s a polgármester erősebb felelőssége elvész. Vagy pedig változtatható, esetleg vissza is vonható marad a megbízás, de akkor aligha lehet elkerülni, hogy ennek hátrányát elsősorban ne a kerület közönsége érezze.

A közigazgatási fejezet leg-érzékenyebb hiánya, hogy Nagy-Budapest területi önkormányzatával nem foglalkozik. Azt sem mondja: mi lesz a becsatolással megszűnő képviselőtestülettel? Ezeknek teljes megszüntetése veszteség lenne, azok a jövőben is értékkel volnának foglalkoztathatók. Nem vitás, hogy Budapest határain belül is élnek részegységek. Van ferenccvárosi öntudat, van budai lokálpatriotizmus, stb. Ez a peremvárosokban még inkább kifejlődhetett és komoly hatóerőként jelentkezhet. Nem kétséges, hogy Nagy-Budapest törvényhatósági bizottságában az egész terület arányosan küldendő választott képviselőit. Hogyan lehet kívánni, hogy azok, akiket előbb nem iskoláztunk, egyszerre hasznos egyedei legyenek a város legfőbb irányító, rendelkező testületének. Az „én házam“-tól a „mi városunk“-ig lélekből hosszú és nehezen megtehető ut vezet! Azok számára kellene a legfőbb testületbe való jutást biztosítani, akik a közügyek iránti szeretetüket, közszereplésre alkalmasságukat szűkebb keretekben már igazolták.

Partikularizmus a jövőben is lesz. Ha ezt megfelelő keretek között kellően irányítjuk, erő-többlet származhatik belőle. Ha kikapcsoljuk a város hivatalos életéből, hiányt fog jelenteni ez a kitermelhető erő, amely nélkül esetleg ott jelentkezhetik, ahol a legkevésbé kívánatos.

A legjobb igazgatás sem nélkülözheti a polgárság érdeklődését, lehető közreműködését. A közönség szívesebben veszi a kevésbé sikerült rendelkezéseket, ha abban a maga gondolkodását és akaratát érzi, mint a legjobbat, amelyből hiányzik az ő szívének lüktetése. Az a vízmerő kutagás, amely talajába gyökereivel kapaszkodhatik, sokkal erősebben és tovább fog állni, mint az, amelyet csak beleástunk a földbe.

Aki elolvassa a Különös Rész egyes fejezeteit, azokban külön élvezetet fog találni, de mindegyikben rá fog bukkani újabb és újabb adatára annak, hogy Budapest a maga intézményeivel is már régen túlnőtt jelenlegi határain. Erésben különös érdeklődésre tarthatnak számot a tanügyi, a közegészségügyi, a közlekedési, a közüzemi s a közlekedési ügyi kimutatások. Szép számmal kellene a vidéken különböző foku tanintézetet felállítani, ha a környékbeli tanulók nem látogathatnák a főváros tanintézeteit. Jelentős a kórházi ágyaknak száma, amelyet a körzeti betegek töltenek be. Azt sokan tudják, hogy a főváros közművei, közlekedési vállalatjai már rég túlterjeszkedtek Budapest mai határain. Az azonban alighanem sok olvasót fog meglepni, hogy a főváros peremvárosai milyen nagy részben veszik igénybe a főváros nagyvárosi telepét s hogy van város, amelynek hus-

ellátását 70%-ban a főváros biztosítja!

Valóban, ha a főváros politikai határát meg akarjuk rajzolni, azt olyan fallal kellene ábrázolnunk, amelyet az élet már sok helyen áttört s amely falnak ma már csak a fonák-ságai kimagaslók.

A tanulmány kiemelkedő része a IX-ik fejezet. Ez vizsgálja az átsatolási várható pénzügyi hatását. Ez a vizsgálódás fontos is, érdekes is. Kár, hogy csak az adózási és a költségvetési adatokra terjed ki. Az átsatolandó közületek vagyoni helyzetének ismertetését kénytelenségből mellőzi. Azért, mert megbízható adatok nem állhatnak rendelkezésre. A közületek vagyoneértékelésének módja ma sem egységes, a kölcsönszerződések tartalma, üzemiek tartozása és vagyona nincs seholl közzétéve. Általános tájékoztatásul idéz Szigeti Gyulának ugyane tárgyú régebbi munkájából. Eszerint az átsatolással érintett közületek vagyona — az üzemek kivételével — kerekén 73.000.000 P, terhe 12.500.000 P. A tiszta vagyon tehát a 60.000.000 P-t fölőzi. Bizonytal érdeklődésre tartható volt számot, ha közli még, hogy ez a vagyon miképpen tagozódik, mennyi belőle a jövedelmező, milyen a jövedelmezőség, milyen a vagyon állapota, stb. Aki tudja, hogy egyes közületek milyen eltérő módon minősítenek valamit vagyonnak, vagyonukat milyen különbözően értékelik, az a tanulmány óvatosságát teljesen megérti. Közös nevezőre hozva az egyes közületek vagyoni helyzetében, gazdálkodási módjában olyan eltérések mutatkoznak, amelyek lényegesen befolyásolhatják a hatást, amely bekapcsolódásuk esetén Nagy-Budapestre, illetve az önállóságukat vesztő közületekre várható.

Az is hasznos lett volna, ha az adózási és költségvetési adatokat a tanulmány szélesebb területen, ott is vizsgálja, amely községek még szobajöhettek volna, de amelyeknek átsatolását a tanulmány nem javasolja. Ezek az adatok alighanem csak megerősítenék mérsékelt álláspontját a polgármesternek, aki az átsatolást csak az arra már valóban megérett területekre javasolja.

A közölt pénzügyi adatok egyébként azt igazolják, hogy Nagy-Budapest megoldása semmiképp sem könnyű feladat. Az adatokból az olvasható ki, hogy maguk a becsatolandó területek határozottan jobban járnak vele. Magának a fővárosnak az átsatolás érdekében jelentős áldozatokat kell vállalni. Az átsatolás érzékenyen érintené Pest vármegye háztartását. Az állam részéről pedig komoly segédkezet igényelne. De a várható eredmény megérné az áldozatot. Egyetemes magyar érdek is az, hogy fővárosunk világvárosi szervezetben és szinten tudja a nemzettel szemben is fennálló feladatait szolgálni. Jó lett volna, ha a tanulmány az idevonatkozó pénzügyi adatokat legalább hozzávetőleges számadatokkal külön táblázatokban is csoportosította volna.

Az adózási és a tanulmány Általános Részében ismertetett népszaporodási adatok összevetéséből meglesz az, hogy a nagyobb fejlődés nem abban az irányban jelentkezik, ahol kisebb az egy főre eső közteher. Ebben az esetben a fejlődés erősebb üteme nyugati és keleti irányban jelentkeznek. Holott, az abszolút számokat véve figyelembe, az északra jobban, de még inkább délnek jelentkeznek. Nyilvánvalólag azért, mert az egy főre eső közteher nem

jelent az, hogy az az egyes személyeket valóban terheli. Főleg áll ez ott, ahol nagy kereskedelmi és ipari vállalatok vannak s viselik a közterhek túlnyomó részét. A vándorlás irányát nem a közterhek egy főre kimutatott nagysága dönti el, hanem jóval inkább a megélhetés általános lehetőségei, amelynek kialakulásában a közteher csak egy s — amint a példa mutatja — nem is a legfontosabb tényező.

Nagy-Budapest barátainak számolni kell erős ellenzéssel s ennek keretében még a váddal is, hogy a főváros a becsatolást ömző érdekből kívánja. Ezt a vádat nem szabad zokon venni, hiszen még szakmunkákban is többször olvashatjuk a szemrehányást, hogy a város „kizsákmányolja“ vidékét; azért törekszik határait minél messzebbre tolni, hogy az onnan nyert jövedelmekből fedezhesse városmagjának jobb kifejlesztését. Ezzel szemben a való igazsága gaz, hogy minden városnak jövedelmi többlet központjából, a „city“-ből adódik és minden város többet költ kül- városaira és külterületére, mint amennyi jövedelme onnan adódik. Ezt az igazságot Nagy-Budapest esetében is könnyű lenne kimutatni. A tanulmány nem egy helyütt meggyőző adatokat is sorakoztat fel mellette. De jó lett volna a pénzügyi részben külön táblázatban is érzékelteni.

A tanulmány pénzügyi részének nem teljesen tisztázott oldala a „kártalanítás“. Szendy álláspontja szerint, „Pest megyét kétségtelenül kártanítani kell“. Nem mondja meg: kinek? Abból, hogy a kártalanítás összegét Nagy-Budapest jövő tervei között nem említi, az következik, hogy az államnak. Magyary Zoltán is tárgyalja az átsatolásnak azt a várható eredményét, hogy a vármegyei pénztárban jövedelmekiesés fog jelentkezni. Ezt a veszteséget, Magyary is „sérlemmezhetőnek“ ismeri el, de csak addig a mértékig, amíg azt kiadási apadás nem ellensúlyozza. Számítása szerint ez 666.000 P. Fedezéséről Magyary szerint a belügy-miniszternek kellene gondoskodni. Magyary tehát ezt a feladatot világosan államinak minősíti.

Voltaképp Pest vármegyének, de egy önkormányzati közületnek sincsen joga valamely elcsatolt rész elmaradó jövedelmei utáni kártalanításra. (Igaz, hogy a gyakorlatban van rá eset. Pl. Miskolc—Hejőcsaba esetében.) Ha ilyen jog fennállna, akkor el kellene ismerni Nagy-Budapest javára azt a jogot, hogy az átsatolásnál lélekszám szerinti arányban részt követhessen Pest vármegye vagyonából.

Egyetlen igényt tudnék elismerni igazságosnak. Ha valamely törvényhatóság jelentősebb beruházást eszközölt egyik területre javára, amely beruházás meghaladja az arról a területéről addig ellenszolgáltatás nélkül huzott jövedelmeit, amely beruházás talán terhes költségen felvételét is szükségessé tette, esetleg más területről huzott jövedelmek idefordítását igényelte, — ez esetben igazságos, hogy a megnövekvő közület a költségen térhet vegye át, illetve a beruházást térítse meg. Alig hiszem, hogy ilyen eset ezuttal igazolható volna. De ha igen, az erre irányuló igényt jogosnak ismerném el.

Egyébként a törvényhatóságoknak nem joguk, hanem tisztük az önkormányzati feladatok ellátása. Ha erre saját jövedelmeik elégtelenek volnának, azok pótlását méltán igényelhetik az államtól és a kor-

mánynak igenis kötelessége ezt az igényt a lehetőségek keretében kielégíteni.

De ilyen igény pusztán azon a címen, hogy területének, lakosságának egy részét elvesztette, még az államkincstárral szemben sem támasztható, annál kevésbé a terület új törvényhatóságával szemben, amely anélkül is terhes kötelezettségeket vett át.

Ha valamely csapattest ereje a harcban jobban érvényesíthető más vezetés alatt, a régi parancsnok gondolkodás nélkül adja át a vezetést az újnak. A régi nem gondol arra, hogy neki arra a csapatra „történelmi jogai“ vannak s az új nem törődhetik azzal, hogy számára az új csapat több munkát és nagyobb felelősséget jelent. Mi más a magyar közigazgatás, mint egy nagy harcvonal a nemzeti feladatok szolgálatában, a kívánt eredmények kioldásában. Ha ez a belső harcvonal nincs jól megszervezve, a szükségletek szerint helyesen tagozva, az nem lehet az egyetemeres eredmények kára nélkül.

A katonák is tisztelik a mulat, a hagyományokat, de inkább csak a haditörténelmi muzeumban. A feladatok szolgálatában a múlt látják, a holnapra várható fejlődést nézik és nem késlekednek semmi átszervezéssel, ha az a siker érdekében indokolt. Az önkormányzat közigazgatásnak is a legfőbb szempontja: a legkisebb áldozatokkal biztosítani a legnagyobb eredményeket! Nagy-Budapest megvalósítása ennek a korszerű gondolatnak áll a jegyében. Mielőbb meg kell valósítani, mert már az is mulasztás volt, hogy nem tegnap valósult meg.

Lehet, hogy az átsatolás Pest vármegye szervezetében olyan folyamatot indít meg, amely az átsatolásnál nem áll meg. De ha ez a folyamat a közigazgatás jobb elrendezéséhez, nagyobb eredményességéhez fog vezetni, akkor ezt a folyamatot nem hátráltatni, hanem előmozdítani mindenkinek feladata.

A magyar vármegyék kiemelkedő értéke a nemes hagyományok ápolása. Pest vármegyét ebben az esetben a múlt arra kötelezi, hogy 1901-ben megtett kezdeményező lépését továbbra is állja. A székesfőváros súlyosan hibázott, amikor a jeléje nyugtolt kezét akkor nem ragadta meg. Most, amikor maga a főváros veti fel a kérdést, a vármegye nagy megelégedéssel csak annyit állapíthat meg, hogy az ő álláspontja már 1901-ből adva van. Ha az ország első vármegyéje területéből és lakosságából e réven veszt is, mégis első marad a vármegyék sorában s értékelésben a nemzet minden helyesen gondolkodó fiának szemében csak nagyobb lesz!

Szendy tanulmánya Magyary professzor emlékiratával végződik. Az emlékirat rövid, mondati is rövid, de a mondanivalói súlyosak. Magyary hű maradt szokásához: nem a szavak bőségével törekszik meggyőzni, de olyan bőséges térképanyagot közöl, amelyből maguk a tények meggyőzően beszélnek.

Szendy nem az első, aki a Közigazgatástudományi Intézet munkásságát segítségül hívta. Ebben előbb a komáromi járás, majd maga Komárom vármegye megelőzte. Szendy csak növelte gyakorlati példáját annak, hogy a közigazgatás munkásainak a tudomány művelőivel való erősebb kapcsolata a gyakorlati feladatok szolgálatában is előnyös. Kívánatos lenne, hogy az együttműködés állandósuljon s hogy ez az állandósulás szervezetileg is kifejezésre jusson a Magyar Városok Szövetségében.